

מצבות מספרות

מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א
רב דקדק שטפנשט

חבמי
רומניה

מצבת רבי יוסף לרנר
בבית העלמין בבני
ברק בסמוך לחלקת
גאוני ישיבת פוניבז'

הגה"ח רבי יוסף לרנר זצ"ל

רב בטקוץ' ובאיוועשט רומניה

נפטר ב' מרחשון תשמ"ח ומנו"כ בבית העלמין שומרי שבת זכרון מאיר

אריה טוביאס שליט"א כי הלומדים בזמנו היו אוהבים להשתעשע ולהשוות בין גאונותו של רבי דוד צימרינג לגאונותו המופלגת של רבי אליהו דיין זצ"ל מטשרנובץ שגם היה גר בב"ב (ראה אודותיו באר בשדה). לימים התמנה לרב ומו"צ ופעל רבות במסירות נפש להעמיד הדת על תילה, את דרכו בחסידות עשה כחסיד נלהב של הרה"ק מסקווירא-קשינוב, ולאחר פטירתו התקשר בלב ונפש לאחיו הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע.

עלה לארה"ק בשנת תש"י וגם כאן קיים את מאמרו ריב"ל איני דר אלא במקום תורה. לאחר שהוצעו לו משרות רבניות בערים שונות ויתר על חיי רווחה קבע את דירתו במסירות נפש בעיר התורה בני ברק.

הפעם אנו מחדים את יריעתינו לאישיות רבנית חשובה גאון עצום הבקי בכל חלקי התורה מילידי רומניה אלא שהי כל ימיו נחבא אל הכלים, והתהלך בצידי דרכים ומעולם לא החזיק טיבותיה לנפשיה הלא הוא הגאון הגדול הגה"ח רבי יוסף לרנר זצ"ל רב בטקוץ' ובאיוועשט ברומניה. הגאון המנוח נולד בבענדעד שבברומניה, ימי נעוריו עברו עליו בצד ומצוק, נתייתם בגיל צעיר מאמו ולא רק זאת אלא לאחר מכן שבע מרורות כאשר אביו שהיה בעל בעמיו נגיד ידוע הפסיד את כל כספו והנער הצעיר שהושלך לחרפת רעב. ואז השקיע את כל כולו בעסק התורה והיראה בישיבת קשינוב המעטירה שם זכה להתעטר בתעודות סמיכה להוראה. ולימים אף נלקח אחר כבוד כחתנו של הגאון רבי דוד צימרינג מראשי הישיבה שאף הוא עלה בערוב ימיו לארה"ק עליו אומר הגה"ח רבי טוביה

לפנינו מאמר מציין שפורסם לאחר פטירתו ב"המודיע", המאמר מתמצת בצורות את גדולתו ואורח חייו המופלאים הצנועים של הגאון רבי יוסף זצ"ל.

השוחרט של החזון איש

לדיוקן של הגאון רבי יוסף לרנר ע"ה שו"ב דמתא, שכיהן שנים רבות כמ"מ רבה של בני ברק

יהודי פשוט

יהודי של כל השנה היה - רבי יוסף לרנר ע"ה. יהודי - שהיה מתפלל כותיקין בכל יום: אם זה בחול או בשבת, ואם זה ביום כיפור או בפורים. יהודי - עם לב שבור שהיה אומר כל יום תהלים בציבור, יהודי - שהיה מחזיר את הסיפור למקומו לאחר התפילה. כן - בעצמו!... יהודי - שהיה מכתת רגליו לפתחי גדיבים להתרימים למען הכנסת כלה. יהודי - הבקי בכל הש"ס ומאחוריו מסכת מפוארת של עשרים שנות כהונה ברבנות, ומהלך בצידי דרכים, יהודי - שהיה מבטל עצמו בביטול מופלא בפני גדולי ומאורי ישראל שהוקירוהו והעריצוהו מאד - יהודי שבביתו מצאו להם מקום כל אותם ארחי ופרחי שאחרים לא הסתגלו לעמוד בד' אמותם...

כי הם חיינו

כזה מין יהודי שה"שלחן ערוך" הסתדר אתו מציין. וכאשר עשו ביניהם היכרות ראשונה, כרתו יחידו

ברם אז בקע כשחר אורו, ובמעבה החושך צמחה ישועתו. כי אז אימצה לה אותו כבן אמא חדשה - אם כל חי, כי אם לבינה תקרא, ומשום שנכון היה ידע והרגיש כי התורה היא האמא הכי רחמנית והכי אמהית. והיא לקחה אותו במחיצתה ופרסה עליו כנפיה והעניקה לו משפעת חום אהבתה האמהית, עד כי אורו עיניו הכבויות והדורות. ותתנוצצנה דמעות גיל בזויותיהן העצובות.

באהבתה ישגה תמיד

ואף הוא השיב לה אהבה וישקוד על דלתותיה יום יום, שעה במרץ רב ובהתמדה עקשנית, ולא פנה אל רהבים ושעשועי ילדות, ויקם וילך אל ארץ נוד - קדמת עדן, וישת את פניו לעבר מקום התורה שבישיבת קשינוב המפורסמת. בגפו, והוא נער עני וחסר כל ונתן לערב מציק ומתיש, ולמחייתו השכיר עצמו כשומר לילה בחנות שאף שירותים לא היו קיימים שם ("איהו עשיר..."), שבעליה היה נועלה עם ערב ופותחה למחרת, ואולם כל אלה לא

ברית ידידות נצח, שלא עזבה עד היום האחרון. קורם פתח הוא את שערי לרווחה בפני השלחן ערוך, וארח אותו בביתו באורח קבע, ויכבדהו וינשאהו במאד וישמו עטרה לראשו, אחר השיב לו השלחן ערוך שבעתיים תחת אהבתו ויביאהו אל ביתו ויפתח לו את בית נכאמו ויראתו מן אוצרותיו ואת גנויו, ויהי מן היום ההוא והלאה ויאכל מפתו וישתה מינו, עד אשר הפך להיות כעצם שריו בתוך מעיו, ויהי בהיותו בן עשרים שנה בלבד ויעטרוהו רבותיו הגר"ל צירלסון והגרמ"ה הינשפרג מ"ק קשינוב בעטרת חכמים יורה ידן ידן, לאחר שנבחר כמעט על כל ד' חלקי שו"ע.

סבל ומכאובים ידע לרוב מימיו. בילדותו נשאר יתום כאשר מתה עליו אמו, ולא זכה לאהבה ולחום אמהי הנדרש לנער רך בשלבי התפתחותו ובתקופת פריחתו, הגשמית והרוחנית. ואם לא היה די בכך היה יתום עלוב, ועדיין לא מלאו סאת יסוריו, וצצה לה צרה חדשה על ביתו, ואביו שהיה סוחר המרויה לחמו בכבוד ירד לפתע מנכסיו, וישארו בעירום ובחוסר כל ואין בידם לפרוטה אפילו שוה פרוטה.

באר בשדה - שטפנשט

עצורו בדרכו בית קל, ולא החלישו את רצונו העז וחשקו בתורה, וכן בתנאים קשים אלו עלה ונתעלה עד מהרה בשלימות והיראה, בהשפיעו מהודו על סביבותיו, כאשר האירה היתה כבר עכורה, ורוחות פריצים עזות נשבו בכל חילון פתוח ורבים חללים נפלו בגלי הכפירה שגאו בעוצמה, אז עמד על משמרתו בהותו כדוגמא וכתריס בפני הפורענות כשרבים מן התלמידים נאחזים באבנטו, ויהי כעבור שבע שנות עמל ויגיעה מפרכת, כאשר גמר את חק לימודיו בישיבה והוא בן עשרים נצב לפני רבותיו כתלמיד ותיק שמלא כרסו ב"ש" ופוסקים לקבל סמיכה להוראה, וכוח התמודות העקשנית בצירוף זיכרון הברזל בו ניחן עמדו לו להבחין בהצלחה על רובו המכריע של ד' חלקי ש"ע, אז צירפו אותו דייני העיר שבקשינו לבד"ת מסובך ומסועף שבענין "נישואין אזרחיים", שרבי יוסף נתבקש לחוות דעתו בה, ולאחר תשובה ארוכה המשתרעת ע"פ שלושים עמודים, בה הוא בירר וליבן את הבעיה המסובכת בגאונות מפתיעה להתייר את האשה להנשא אף לגיסה הכהן בפס"ד חותך "להלכה ולמעשה", אז הגיע שעתו של רבי יוסף להפיק מעיינותיו חוצה, כשהוא מעוטר בכיסי חכמים נפלאה ביותר.

רבנות מתוך מסירות נפש

את דרכו ברבנות החל בגיל צעיר בן כ"ד שנים, אולם אז כבר התגלה כרב בעל שיעור קומה משרידי הדור הישן שמעטים כמותו, ומערכה כבודה ממערכות אלקים חיים נגולה לפניו בעלותו על כס הרבנות שבק"ק איוועשט, בעומדו נצב כצור על משמר הדת וחיוק בדקי הבית וחומות היראה.

ראשי הקהילה כהמונים רחוקים היו מדרך התורה, אוקלי נויט ומחללי שבתות בפרהסיא, והבורות והבערות חגגו בראש כל חצות, אולם במעלה אחת נצטוו בהיותם מ"תומכי דאורייתא", ולא חסכו מלמוד תלמידי חכמים ועליהם קראו את המקרא "זה יתנו - כל העובר על הפקודים".... ומטבע הדברים נאחו היה רב במצב כזה בסכך בין יצרו ליצור, אולם לא איש כרבי יוסף יסוג אחר וימכור נשמתו תמורת בצע כסף וטובות הנאה, ויעמוד על משמרתו בתוקף ובאומץ רב, וילחום את מלחמות ה' בתקיפות רבה ללא פשרות ומשא פנים, ופעם כמעט קיפח את פרנסתו ואת כל מעמדו, כאשר יצא בפומבי נגד ראש הקהל שפרנסתו היתה הימנו, והיה זה מיד בשנה הראשונה לכהונתו, פנה לבני הקהילה שישגרו עסקיהם בשבתות החל מן "שבת שובה" הקרובה, ולאחר שהתנן שאף ראש הקהל יצטרף, פנה אליו רבי יוסף בקשות וברכות, וחרף כל המאמצים והשכנועים לא הועיל בדבריו והלה עמד בקשיחות יתירה על עמדתו, ולדאבון הלב הצליח מעשה שטן, ולא עלה בידו לגרוד את הפרצון בחומת השבת, ורבי יוסף על אף ידיעת כי בעמדי פרנסתו מנגד לא נרתע, ובדרשתו בשבת בה עמד על הכ' כי החוטא בחטאו ימות הוקיע את חילול השבת הנורא הנגרם ע"י ראש הקהל החוטא מחטיא את הרבים, בהניפו כלפיו אצבע מאשמה, בדברים חקשים כגידון, ואולם ראש הקהל שאף הוא נוכח בין העוברים לברכה ברכת "ישר כח" לאחר הדרשה, טען לפניו אין לי כל טענות למר שעשה את חובתו כרבי ישראל, ברם אני אמשך בשלי הלאה... ויהיה לתשובת השנה בערב שבת "שובה" ויגוף ה' את ראש הקהל לפתע פתאום וימת בהיותו רכון ע"כ מסחרו, ותיחום כל העיר בראותם במוחש את יד ה' שהיתה בו, ויהיה לאות. אז נגשו בני משפחתו בבכיה ובקשת סליחה בצינור כי אין להם כל טענות וטינה בלב כלפיו, בידועם כי הצדק אתו וכי ה' עמו, ולימים, כעבור עשרים שנה, כאשר עלה ארצה באה אלמנתו שהיתה כבר בארץ, לקבל את פניו ב"נמל חיפה", ולדאוג להתאקלמותו בארץ ולכל מחסורו.

במקרה נוסף העמיד את חייו מנגד, כאשר אלצוהו השלטונות הקומוניסטים לשלוח את ביתו לביה"ס בשבת וכאשר נענשה מידי יום ראשון עם הגיעה לביה"ס, בעמידה על הברכיים מבלי לזוז במשך כל היום ובאו מים עד נפש, לבש רבי יוסף עז, ובאומץ רב פנה למנהל ביה"ס שהיה צורך ידוע, בהרימו עליו את קולו בועקה דע לך כי את ביתי לא אשלח לביה"ס, ואת השבת עליה מסרו אבותינו נפשם, לא נחלל,

ולמרביית הפלא לא רק שלא פגעו בו השלטונות אלא אף נתנו לה תעודת שחרור...

במקרה אחר אף סבל מרות מידי של יו"ר ההסתדרות הציונית בעירו, שהיה רופא שיניים במקצועו, כאשר רבי יוסף ה' מתקף בכל הזדמנות את הסכנה שבתנועה הציונית יוצא נגדם בפומבי, ובימי המלחמה והשוואה סירב לשחרר ולהציל אותו, כאשר היה בידו, ורבי יוסף הוגלה למחנות כפייה למשך ארבעה שנים, בהם ניזון אך מקליפות תפוז"א שהסבו לו סבל רב לכל ימי חייו.

בארץ חמדת אבות - בצילון של ה"חזון איש"

כך עמד רבי יוסף על משמר הדת, ובקירוב לעשרים שנה, הרביץ תורה וקירב רחוקים ליהדות, ויהיה יוסף איש מצליח וה' עמו, ברם משעלה ארצה סירב מעתה לקבל ע"ע מחדש עול הרבנות מטעמים ונימוקים אשר עמו, ואף להצעות רבנות קוסמות בערים ברחבי הארץ נענה בשלילה משום שאת פניו שם לעבר עיר התורה והחסידות בני ברק, מקום שם היה יכול לחנך את בניו, שעל חינוכם מסר נפשו כנגולה, כשאפילו וכלבבו, ובהיותו חדור באמונת חכמים עמוקה נתקשר תיכף עם בואו לבעל ה"חזון איש" בעבודתו אהבה כחסיד אצל רבו, שהדריכו בכל אשר פנה, והוא קבל ע"ע את חומרותיו השונות של ה"חזון איש" ולא השתמש בחשמל ובמים בש"ק, ועפ"י עצתו שלח את בניו לת"ת ויוניץ שהיה מהיחידים בב"ב על טה"ק, וכאשר איתנה נפשם של בנותיו, שהיו ספוגות ביר"ש, להגות בתלמוד בבלי, כתב לו החזון איש שיכול ללמדם אגדות הש"ס מתוך "עין יעקב".

רבי יוסף הוא הלא ירא שמים היה טוען החזון איש בפני מקורביו, כאשר עמד על טיבו ואופיו של רבי יוסף, ולכן כאשר התפנה מקום רבנות באחת השכונות הוותיקות של ב"ב פנה אליו החזון איש שיקבל ע"ע את עול הרבנות, ואף החזון איש בעצמו פעל נמרצות למען קבלתו כרב, אולם מאחר והיתה הרבנות כרוכה בתלות במפלגות, סירב רבי יוסף להענות, ובנוסף טען לפני החזון איש, כי בעוד שבקהילות בחר"ל לא היו נוהגים היתר ב"הפסד מרובה", מאחר והיו מוכרים הבשר לגוי, ואולם בא"י נוהגים להקל בכך ובהיותו בעל אחריות בטבעו, אינו יכול לקבל האחריות ע"ע, ואמנם רבי יוסף כשלעצמו שהתנזר כל ימיו מאכילת בשר בקר, עם זאת ע"פ לו החזון איש שבכל זאת יראה להוציא סמיכה נוספת אף מרבני א"י.

על משמר הכשרות

ברם, החזון איש לא יכל להשלים עם העובדה שרב מופלג וותיק שריאתו קודמת לחכמתו כמורה, ישב לו בפניו הצנועה ולעל יתרום למעל הכלל מכוון הרב והעצום בה בשעה שהציבוריות החרדית זוקקה היתה ביותר למורי הוראה וכלי קודש ברי סמכא ויראי ה', לזאת הורה לו החזון איש שלפרנסתו יתעסק כשוחט, ורבי יוסף נענה אכן לפניו, והסכים לשמש כשוחט עופות, בעוד שלא רצה לקבל ע"ע לשמש כשוחט גסות מחמת רוב אחריותו, וכאן נכנסה המערכה למתח גבוה, מאחר והמועצה המקומית בב"ב סירבה לקבלו כש"ב הן משום שקופתה היתה ריקה, וגם שוב"ש לא חסרו בב"ב באותה תקופה, ובנוסף עמדו מנגד גורמים שונים מחוגים שלא היתה רוח חכמים נוחה מהם בדוקא, אז יצא החזון איש מגדו והטיל את כל כובד משקלו שיקבלוהו כש"ב קבוע, במכתב "חשבון נפש" נוקב שערך "לשיא המעצה המקומית" דאז הר"ר גרשנקוון ע"ה, בו הוא מתפלל לפניו גודל אחריותו כפרנס הציבור, שבין השיטין רואים בו איך שמתייחס למעמדו כעומד בראשו הציבור כמטרה מסוימת שלקראתה הוא הולך ובה הוא ממלא את משימתו לה נשלח מן השמים לתקן בעוה"ז.

- "הן הוכן מראש דור דור ופרנסיו" פותח החזון איש את פנייתו בתיאור הרקע הכללי של החובות והזכויות והפעילות הנשגבה הנדרשת ממנו "רבנות האחריות על ראש הפרנס, בהיות ההכרעה של דברים העומדים ברומו של עולם בחפצו תלוי, והנה ברצוני להעיר לכבודו כי בידו לכוון את השחיטה בעירנו בני ברק - אשר ידו יסדה - בכשרות הרצויה" - הגם כי לא

חסרו שוב"ש יראים ושלמים וותיקים ומומחים במלאכת הקודש, וכאן גילה החזון איש את כוחו ואת רוב קדושתו והבתנתו המיוחדת בעיניו הדקים ביראת שמים, ויבטיחו כי בזה ודאי ימלא ראש המועצה את יעודו הנבחר "אשר יהי לו בזה זכות ואושר בזה ובכא. ואין ראוי להחמיץ את המצוה הגדולה הלזו". ואשר לקשיים המרובים והמסירות שהיתה דרשה לו, כ"ראש המועצה" ללכת נגד הזרם ולהלחם עם כל אותם גורמים פוליטיים עוינים שסרבו בתוקף לאשרו כש"ב, יחגרוהו החזון איש באומץ רב ויעודדו וינסוך בו בטחון רב ורוח חיים - "מובטחני כי בכוחו לחגור עזו ואומץ ולסדר את קבלת הר"ר לרנר שיחי' לשוחט עופות קבוע בעיר, והשליך מעליו מורא בשר ודם, ובטח לא יאונה לו כל מכשול, וההתרשלות בזה מגונה מאד, ראוי לחסרי מרץ ומוגי לב", כאן יזהירו ויזוהו החזון איש במשנה מרץ, שמתוכו רואים אנו איך נגע הדבר לנפשו הטהורה, "הזנחה את הכשרות על מאזניים, ופן ח"ו... הריני כופל את בקשת - כי כאשר כבר הצליח בכמה דברים טובים - ילבש רוח כביר ולא ירפנו עד שיבטיח את הכשרות בעירנו, וכבודו הוא האחראי בדבר, חזק ואמץ ויהי לך ולתפארת מן האדם, ובתקוותי להתבשר בגמר הדבר למז"ט במהרה".

את המכתב מסר החזון איש בידי של רבי יוסף, ולאחר מאמצים רבים עלה בידי הר"ר גרשנקוון לקבלו כש"ב קבוע, לשמחתו העצומה של החזון איש, ורבי יוסף, אך הפך לש"ב קבוע אצל החזון איש, שהיה שוחט אצלו את עופותיו, לאחר שנוכח במידת יר"ש הרבה בה ניחן רבי יוסף שעמדו לפי הקריטריונים של החזון איש. כך היה החזון איש מכבדו ומחבבו ביותר, וכשנדרש משה אירגשטיין הי"ו (ז"ל) - כיום ראש עיריית בני ברק - נולד בן, צוה עליו החזון איש שיקח את רבי יוסף למוהל, באשר הוא יר"ש.

כך קיים רבי יוסף את דברי התנא אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות, כשהוא מתפרנס כש"ב - מלאכת עראי - ואת שאר זמנו הקדיש לתורה ושקד עליה בהתמדה רבה יומם ולילה, ברם כל הבורח מן הגדולה - הגדולה מחזרת אחריו, ואם כי לא קבל עליו בפועל את עול הרבנות, הרי נענה לפניו והלפצתו הרבה של הגר"י לנדא שליט"א (זצ"ל) רבה של ב"ב שימלא את מקומו כרב בכל עת שהוא נעדר מן העיר ויוצא לנופש ואכן למעלה מעשר שנים היה רבי יוסף מ"מ בפועל של הגר"י לנדא שליט"א (זצ"ל), עד אשר גמלה בלבו ההחלטה הסופית לפרוש כליל מעולה של הרבנות, וחרף הפצרות המרובות ופנייתו החוזרות ונשנות של הגר"י לנדא שישמש במילוי מקום כרב, סירב להענות בטענו כלפיו הן דבר זה ידוע שלרב ומרא דאתרא יש סייעתא דשמיא מיוחדת שלא יכשל בהוראותיו, אך מי יזכר שאף למלא המקום יש גם את אותה הסייעתא דשמיא.

כן היה רבי יוסף נערץ ודבוק בבעל ה"אמרי חיים" מו"יניץ ז"ע שאהב להשתעשע עמו בדברי תורה וחסידות שעות ארוכות, כן קיים קשרים עם בעל ה"חלקת יהושע" מביאלא ז"ע, והיה בטל אליו בתכלית, כאשר רבי יוסף שגר בשכונת ביהח"ס דביאלה היה הש"ב הקבוע של ה"חלקת יהושע" שה' מקיים מידי יום ביומו מצוות כיסוי הדם, והי' מתפלפל להכלות אלו, ורבי יוסף אף זכה לראות פעמיים רוח"ק גלוייה אצל בעל החלקת יהושע האדמו"ר מביאלא ז"ע, וידידות מיוחדת היתה לו עם הגאב"ד דפוניב' זצ"ל שאף ביקרו בביתו, ועם מהר"ן מספינקא זצ"ל שהיה דר בשכונתו.

רבי יוסף נפטר בשם טוב, לאחר מחלה קשה הימנו סבל כחמש שנים, בהשאירו אחריו דור ישרים יבורך כולם הולכים בדרך ה', השאיר אחריו ברכה בכ"י שו"ת באבן העזר ויו"ד, וספר "לקח יוסף" הכולל אלפי הגהות על ספר "סדר הדורות" וספר יחסין, שאף הספיק לסדרו לפרסום וסיימו כליל שבועיים טרם חלה. וכן הגהות על הש"ס.